

HVORFOR ER DANSKE FØDEVARER DYRE?

Henning Otte Hansen. Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

De danske fødevarerpriser er generelt høje set i forhold til resten af EU og også i forhold til lande uden for EU. Overordnet set er der en række forklaringer på internationale prisforskelle, og der er også flere mulige årsager til de høje danske fødevarerpriser. Forskelle i moms, kvalitet, regulering og velfærdsniveau er vigtige forklaringer, men også koncentration i både producent- og detailled, geografisk placering, tilbudskultur samt aftagende prispress kan være mulige årsager.

Introduktion - teoriramme

I takt med stigende handelsliberalisering, etablering af indre markeder m.m. stiger konkurrencen, og dermed bliver markederne og priserne mere ensartede. Man bør derfor umiddelbart forvente mere ensartede priser på tværs af grænser i EU i forlængelse af den stigende markedsintegration, der har fundet sted gennem de seneste årtier.

Der kan dog alligevel opstå prisforskelle, og de kan overordnet set opstå af følgende årsager:

Imperfekte markeder. Det vil sige, at der ikke er fri konkurrence. Det kan være tilfældet, hvis der er virksomheder med en dominerende indflydelse eller konkurrencebegrænsende aftaler.

Markedsregulering: Lande eller regioner kan regulere markedet ved at kræve særlige produktstandarder, sætte begrænsninger for selskabers etablering og størrelse m.m. Dette kan medføre meromkostnin-

Denne artikel har gennemgået ekstern anonym fagfælle-bedømmelse (peer review). Professor Niels Kærgård og redaktionsassistent Lars Jørgensen, begge fra Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, har været ansvarlige for peer review-processen.

ger, som kan overvælttes på forbrugerpriserne.

Skatte og afgifter: Forskelle i moms, punktafgifter m.m. giver et væsentligt bidrag til prisforskelle.

Transportbarrierer: Fødevarer kan være vanskelige eller dyre at transportere over store afstande (f.eks. frisk mælk), og det kan medføre lokale prisforskelle.

Forskelle i landes økonomisk udvikling: Priseniveauet vil typisk være højere i rige lande.

Kvalitetsforskelle: Kvalitetsforskelle kan gøre det vanskeligt at sammenligne priser på tværs af grænser, og det kan indebære en ikke ubetydelig fejlkilde.

Handelspolitiske foranstaltninger: I forhold til lande uden for EU kan også handels- og landbrugspolitiske indgreb i form af importtold, kvoter m.m. påvirke det indenlandske prisniveau

Det er naturligvis interessant at få belyst, om de danske fødevarer er relativt dyre, om evt. prisforskelle kan forklares, og om mulige årsager.

Er danske fødevarer relativt dyre?

Forbruger- og Konkurrencestyrelsen har flere gange analyseret de danske fødevarerpriser, og det er bl.a. konkluderet, at fødevarerpriserne steg markant fra august 2007 til februar 2008, og at prisstigningerne i Danmark var større end i vores nabolande (Konkurrencestyrelsen 2008+2009). Det blev også konkluderet, at selv om der var store råvareprisfald i 2008-2009, er der ikke sket et tilsvarende fald i forbrugerpriserne på brød, mælk og smør.

Tabel 1. Prisniveau på fødevarer. EU-28 = 100. 2013

Land	Indeks
Norge	174
Schweiz	155
Danmark	136
Sverige	125
Østrig	123
Finland	123
Luxembourg	121
Island	120
Irland	116
Italien	113
Belgien	113
Frankrig	109
Tyskland	108
Cypern	107
Grækenland	101
Slovenien	99
Storbritannien	99
Malta	99
Holland	98
Spanien	94
Kroatien	91
Portugal	90
Estland	88
Slovakiet	87
Letland	85
Tjekkiet	83
Ungarn	79
Litauen	76
Rumænien	69
Bulgarien	68
Polen	60

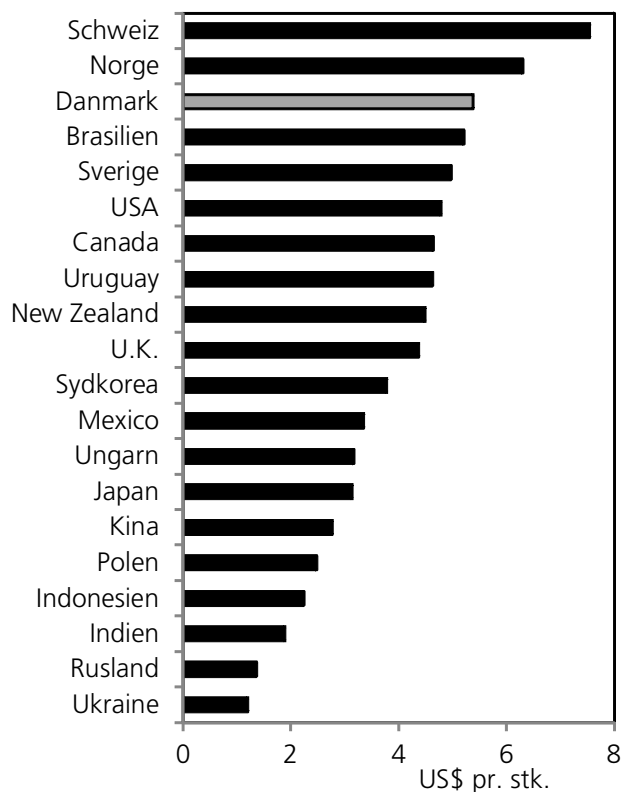
Kilde: Egen fremstilling på grundlag af Eurostat (2014)

Tabel 1 viser, at prisniveauet på fødevarer ligger højest i Danmark, når vi udelukkende ser på EU. De danske fødevarerpriser ligger således 48 pct. over niveauet i EU-27 - og henholdsvis 12 og 31 pct. over niveauet i vore to nabolande, Sverige og Tyskland.

Norge og Schweiz ligger højest, men da deres landbrug og landbrugspolitik adskiller sig markant fra forholdene i EU, kan man ikke uden videre sammenligne fødevarerpriserne i disse lande med EU's fødevarerpriser.

Andre undersøgelser bekræfter i store træk resultaterne i tabel 1. Det såkaldte Big Mac-Indeks (baseret på priser på i vid udstrækning identiske Big Mac-burgere rundt omkring i verden, jfr. boks 1) viser også, at de danske priser ligger relativt højt, jfr. figur 1.

Figur 1. Big Mac-priser pr. januar 2015.

Anm.: Udvalgte lande

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af The Economist (2015)

Boks 1. The Big Mac index

Big Mac-indekset blev udviklet af tidsskriftet "The Economist" tilbage i midten af 1980'erne. Formålet var at anskueliggøre, at forbrugerpriserne - og dermed købekraften - kunne være meget forskellige fra land til land. Et land med lave priser og dermed en relativt høj købekraft kunne derfor antages at have en undervurderet valuta.

Normalt skal man sammenligne priser på flere forskellige varer, som er identiske fra land til land, for at man kan få et tilpas sikkert grundlag for at foretage internationale pris-sammenligninger. The Economist valgte at bruge et produkt, som i store træk er ens over hele verden, nemlig en Big Mac Burger.

Mens en Big Mac i januar 2015 kostede \$4,79 i USA, var prisen i Kina - omregnet fra yuan til US\$ til markedskursen - kun \$3,35. På den måde kan yuan siges at være undervurderet med 30 pct.

Big Mac-indekset var primært beregnet til at være et letforståeligt eksempel på pris-, købekraft- og valutakursforskelle, men indekset er efterhånden blevet en international standard og måleenhed.

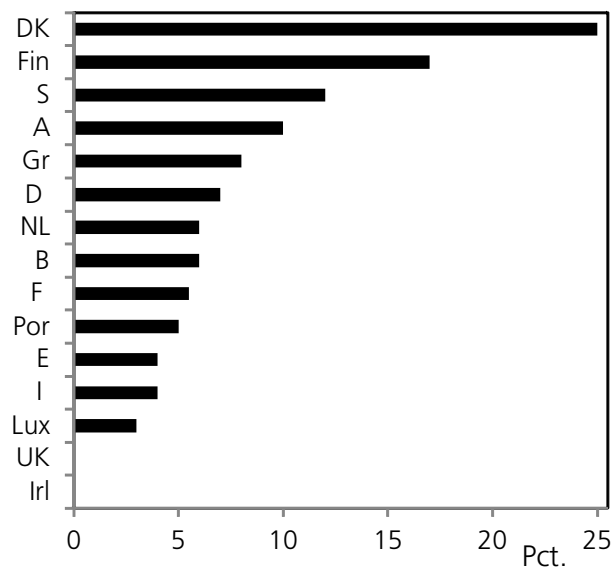
Big Mac-indekset er dog også blevet videreudviklet og forfinet, således at der kan tages højde for, at en Big Mac - og andre fødevarer og forbrugsvarer - må forventes at være billigere i u-lande, hvor lønninger og arbejdsomkostninger er betydeligt lavere end i i-landene. Man kan tage højde herfor ved at korrigere priserne i de enkelte lande med landets BNP pr. indbygger: Jo højere BNP pr. indbygger, desto højere priser. Man kan så undersøge, om priserne i et givet land ligger over eller under niveauet for tilsvarende lande - se også figur 4-6.

Forskellige momssatser på fødevarer på tværs af lande

Der eksisterer betydelige forskelle i de enkelte landes momssatser på fødevarer, og det vil i sagens natur også påvirke forbrugerpriserne. Det må forventes, at en høj momssats betales af både producenter og forbrugere – dog sandsynligvis med forbrugere som de største betalere.

En sammenligning af momssatserne på tværs af landegrænser er ikke ukompliceret. Det skyldes, at flere lande har differentierede momssatser, hvor momssatserne kan variere fra produktgruppe til produktgruppe afhængig af forskellige parametre, herunder typisk sundhedsparametere. Ud fra opgørelser over de mest anvendte momssatser kan der dog foretages en generel sammenligning mellem EU-landene, jfr. figur 2.

Figur 2. Momssatser på fødevarer i EU-lande

Anm.: Figuren viser den generelle eller den vigtigste momssats på fødevarer

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af Folketinget (2012).

Som det ses, er der i de fleste tilfælde en markant forskel mellem madmomsen i Danmark og i de øvrige viste EU-lande. I forhold til Sverige og Tyskland er der en forskel på hhv.

13 og 18 pct.point. En nærmere beskrivelse af den differentierede momssats i de pågældende EU-lande findes i boks 2.

Bedre kvalitet

Prisforskelle mellem landene kan i et vist omfang skyldes, at der er forskelle i fødevarernes kvalitet – d.v.s. at det reelt ikke er ens eller homogene produkter, som sammenlignes over landegrænser. Der er flere eksempler på, at de danske kvalitetsstandarder er højere end de udenlandske, og

at de danske fødevarerprodukter hermed har en højere kvalitet end de udenlandske. Det gælder f.eks. æg, hvor danske æg er stort set fri for salmonella. Danske æg må nu mærkes "testet efter Europas skrappeste salmonellakontrol". Også i fjerkrækød er kvaliteten – målt ved forekomsten af salmonella m.m. – langt højere i de danskproducerede varer.

Et andet eksempel på en højere dansk kvalitet ses på frugt- og grøntområdet. Der bliver således generelt oftere fundet pe-

Boks 2. Fødevareromsatser i EU-lande

Ud af de 14 lande, der anvender en nedsat momsats på fødevarer, har fem lande (Finland, Grækenland, Luxembourg, Nederlandene og Østrig) en generel fødevareromsats, det vil sige den samme sats for alle fødevarer, idet der ikke skelnes mellem fødevarerne (sunde fødevarer kontra andre fødevarer, basisfødevarer kontra luksusvarer eller efter andre kriterier).

Situationen i de 9 lande, som har en differentieret fødevareromsats, ser i hovedtræk således ud:

Sverige anvender nedsat sats på alle fødevarer - mad og drikkevarer – undtagen vand fra vandværker, spiritus, vin og stærkt øl samt tobaksvarer.

Belgien anvender en nedsat sats på 6 % på de fleste fødevarer. Dog anvendes en sats på 12 % på margarine, og normalsatsen på 21 % anvendes på blandt andet spiselige havdyr og kaviar.

Irland og UK anvender nedsat sats på 0 % på de fleste fødevarer. Dog anvender Irland en sats på 12,5 % og UK normalsatsen 17,5 % på blandt andet leveringer af tilberedte retter og visse meget forarbejdede produkter, såsom konsumis og chokolade samt drikkevarer, der er industrielt fremstillet eller pålagt en punktafgift.

Spanien anvender en nedsat sats på 7 % på de fleste fødevarer, men har dog en særlig lav momsats på 4 % på visse varer, herunder brød, kornprodukter, mælk, ost, æg, frugt, grønsager, kartofler og andre rodfrugter.

Italien anvender en nedsat sats på 10 % på de fleste fødevarer, men har dog en særlig lav momsats på 4 % på visse varer, herunder fisk, frisk mælk, smør og ost, frugt og grønsager, ris, pasta, og spiseolier.

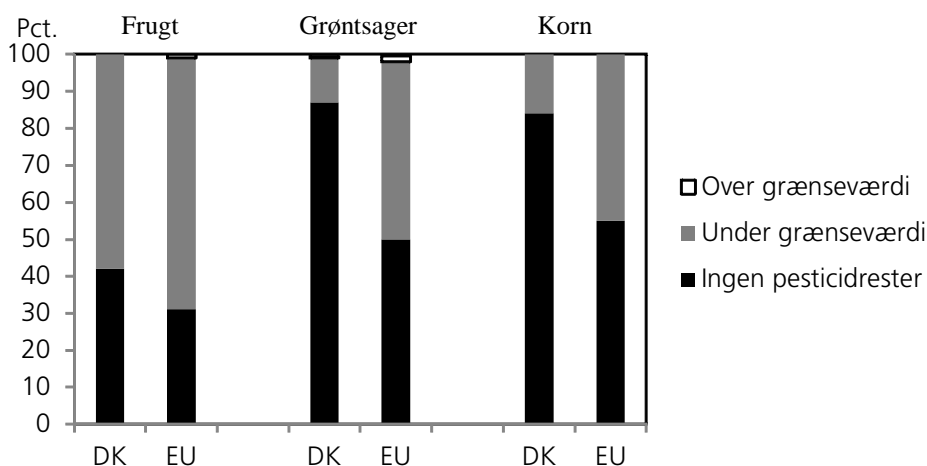
Portugal anvender en reduceret sats på 5 % på de fleste basisfødevarer, herunder korn og varer fremstillet hovedsageligt af kornprodukter, frisk og frosset kød samt noget indmad, visse fisk og skaldyr, mælk og mælkeprodukter, spiseolie, frisk frugt og grønsager. Herudover anvendes en momsats på 12 % for nogle varer, herunder kød og fisk på dåse, visse ferske og røgede fisk samt visse skaldyr. For de øvrige fødevarer anvendes normalsatsen på 17 %.

Frankrig anvender en nedsat sats på 5,5 % på fødevarer med undtagelse af visse varer, som pålægges normalsatsen. Af sidstnævnte varer kan nævnes alkoholholdige drikke, konfekturer, varer med chokolade eller kakaoindhold, margarine og kaviar.

Tyskland anvender en nedsat sats på 7 % på stort set alle fødevarer med undtagelse af alkoholholdige drikkevarer og tobak, hvor der anvendes normalsatsen på 16 %.

Kilde: Folketinget (2012)

Figur 3. Pesticidindhold i frugt, grøntsager og korn solgt i Danmark og produceret i hhv. Danmark og EU (2012)

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af Fødevarestyrelsen (2014)

sticidrester i udenlandsk produceret frugt og grønt end i dansk produceret frugt og grønt, jfr. Fødevarestyrelsen (2014) og jfr. figur 3.

De højere standarder og den bedre kvalitet vil som regel indebære dels større produktionsomkostninger, dels højere forbrugerpriser.

Høj velfærd og høje omkostninger

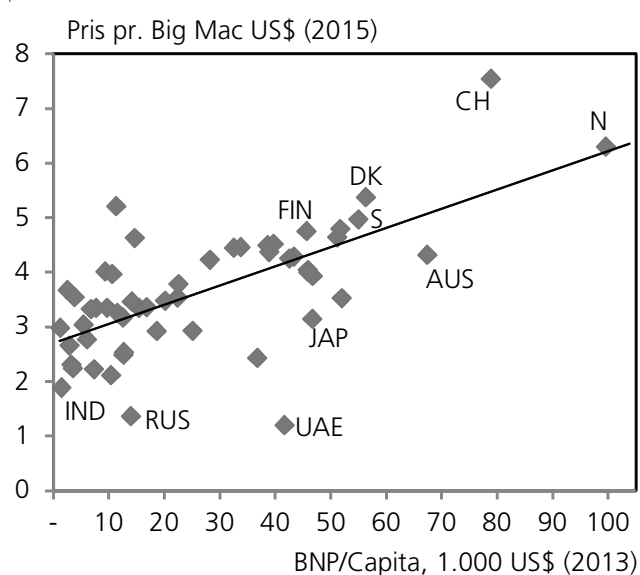
Som det er vist tidligere, er det et generelt kendetegn, at forbrugerpriserne er relativt høje i de økonomisk højest udviklede lande. Med stigende økonomisk udvikling stiger omkostninger til løn, skatter og afgifter, infrastruktur, uddannelse m.m., og disse højere omkostninger vil i et vist omfang blive overvæltet på forbrugerpriserne.

Denne sammenhæng viser sig også i praksis at være gældende, og der er således en statistisk klar korrelation mellem BNP pr. capita og forbrugerprisniveau. Nogle lande følger dog ikke helt det generelle mønster, og disse landes placering i forhold til den forventede „gennemsnitlige“ placering giver et relativt præcist mål for

de prisafvigelser, som ikke kan forklares ud fra indkomstniveauet i landet.

Korrelation mellem BNP pr. capita og forbrugerprisniveau gælder også på fødevarerområdet. Big Mac-indekset, som er et forenklet men anvendeligt mål for fødevarerprisniveauet, stiger således også med stigende indkomst, jfr. figur 4.

Figur 4. Big Mac-priser (US\$/stk.) som funktion af landenes økonomiske velstand

Kilder: Egen fremstilling på grundlag af The Economist (2015) og World Bank 2014

Figuren viser en relativt klar korrelation mellem BNP pr. capita og Big Mac-indekset. Det er også værd at bemærke, at Danmark ligger over tendenskurven, og det betyder - alt andet lige - at den danske pris ligger over det forventede niveau.

Lande som Norge, Schweiz, Sverige og Finland har et højt BNP pr. indbygger og et højt prisniveau, men prisniveauet er relativt højt i forhold til det mønster, som alle lande under ét tegner.

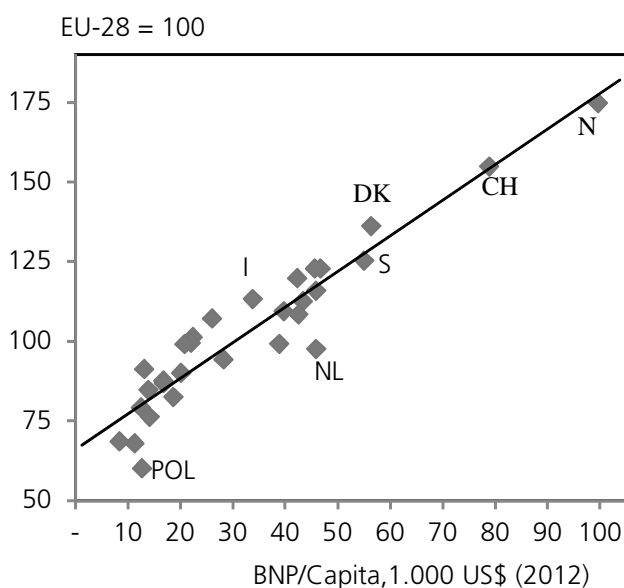
Når man analyserer fødevarer under ét - og ikke bare et enkelt produkt som en Big Mac-burger - viser der sig et næsten tilsvarende mønster og en tilsvarende korrelation mellem BNP pr. capita og prisniveau. Figur 5 og 6 viser således et indeks for fødevarer i forhold til EU-28, for henholdsvis EU-lande + Island, Schweiz og Norge og for EU-landene alene.

Luxembourg er ikke medtaget, da landet adskiller sig fra de fleste andre lande

ved at have et meget højt BNP pr. capita og en lille befolkning. Luxembourg ville derfor få en uforholdsmæssig stor vægt i sammenligningen.

Ikke-EU-lande som Schweiz, Norge og Island kan også med god grund udelades af analysen, da grundforudsætningerne og rammevilkårene for disse landes fødevareresektorer på væsentlige områder adskiller sig fra forholdene i EU. Landbruget i disse lande har gennem mange år været meget beskyttet, og landmændenes salgspriser har været holdt kunstigt oppe. Resultatet har bl.a. været en ineffektiv struktur og relativt høje priser i hele værdikæden fra jord til bord. Som det netop ses af tabel 2, har disse lande en meget høj landbrugsstøtte i forhold til EU.

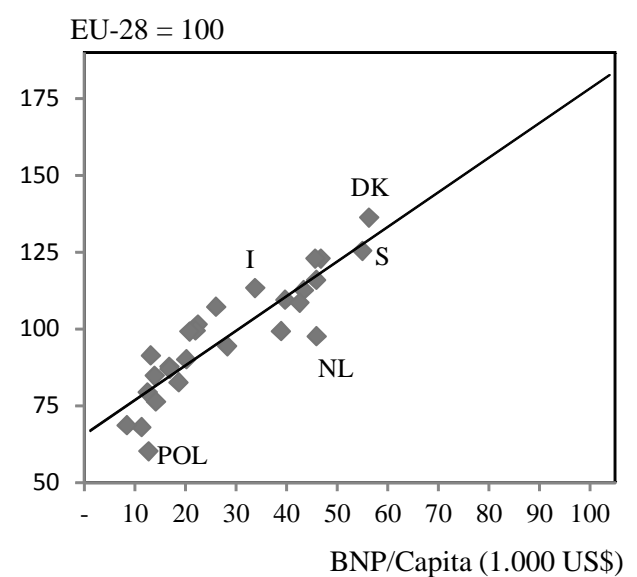
Figur 5. Fødevarerpriser i EU m.m. (EU-28=100) som funktion af landenes indkomst pr. capita

Excl. Luxembourg

Kilder: Egen fremstilling på grundlag af Eurostat (2014) og World Bank (2014)

Figur 6. Fødevarerpriser i EU (EU-28=100) som funktion af landenes indkomst pr. capita

Excl. Luxembourg

Kilder: Egen fremstilling på grundlag af Eurostat (2014) og World Bank (2014)

Tabel 2. Landbrugsstøtte i EU og i øvrige europæiske lande (2013)

	PSE, %	Producer NPC, ratio
EU	20	1,06
Island	41	1,50
Schweiz	49	1,30
Norge	53	1,54

PSE = Producer support estimate
NPC = Nominal protection coefficient

Kilde: OECD (2014)

I både figur 5 og 6 ligger Danmark over tendenskurven, hvilket antyder, at vi har et relativt højt fødevareprisniveau, selv om vi korrigerer for velfærdsforskelle. Danmark ligger ca. 8 og 10 pct.point over tendenskurven i de to figurer. Denne forskel er dog ikke større, end at den mere eller mindre kan forklares ved momsforskelle, jfr. figur 2 og boks 2.

Gennem de seneste to år er der en svag tendens i retning af, at det danske prisniveau bevæger sig i retning af EU-gennemsnittet.

Langsom og ufuldstændig pristransmission i værdikæden

Der er både danske og internationale eksempler på, at pristransmissionen i værdikæden er asymmetrisk (d.v.s. prisspredningen fra landmand til forbruger er forsinket, har forskellige op- og nedgange m.m.), at der er betydelige lags, eller at prisudviklingen i de efterfølgende led i værdikæden er for stor i forhold til, hvad der umiddelbart kan forklares ud fra prisudviklingen i de foranliggende led, jfr. Hansen, H. O. (2012). Denne ufuldstændige pristransmission vil i mange tilfælde være udtryk for, at fødevaremarkederne er imperfekte - at markedet ikke fungerer fuldkomment eller optimalt. Der er her tale

om et fænomen, som optræder på vigtige nationale og internationale fødevaremarkeder.

Det er ofte forekommende i EU, at pristransmissionen i fødevarekæden er forsinket, og der er således tale om et internationalt fænomen og ikke noget enkeltstående tilfælde i Danmark, jfr. også Hansen, H. O. (2012 + 2013).

Det er dog værd at bemærke, at detailprisstigningerne på brød i Danmark har været relativt høje - set i forhold til de øvrige EU-lande og under hensyn til landenes økonomiske udviklingsniveau. Også når man tager højde for de forskellige kornprisstigninger mellem EU-landene, er de danske brødpriisstigninger relativt store.

Når det gælder irreversibiliteten - forskellige prisstigninger og -fald - er der store forskelle fra land til land. I en række lande, herunder Danmark, er der ingen eller kun meget beskedne prislefald på forarbejdede kornprodukter efter kornprislefaldene.

Alt i alt kan denne langsomme og ufuldstændige pristransmission i værdikæden være med til at forklare kortere- eller længerevarende forskelle i fødevarepriserne landene imellem.

En for koncentreret detailhandelsstruktur

Den danske detailhandelsstruktur er relativt koncentreret, d.v.s., at der er relativt få men store detailhandelskæder.

På den ene side kan en koncentreret struktur være gavnlige for markedet, da det kan danne grundlag for udnyttelse af stor-driftsfordele og en bedre effektivitet.

På den anden side kan en koncentreret struktur skabe en ulige markedsmagtstruktur, som hindrer en fuldkommen konkurrence.

Tidligere analyser af den europæiske detailhandel har bl.a. konkluderet, at koncentrationen generelt er høj i de nordeuropæiske lande; Belgien, Danmark, Holland og Sverige (Dobson, 1999 og 2003).

Om - og i hvilket omfang - en koncentreret detailhandelsstruktur er med til at øge de danske fødevarepriser er vanskeligt at vurdere uden at have konkret indsigt i prisfastsættelsen på markedet. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, som følger både fødevarepriser og detailmarkedet tæt, vurderer dog, at der er en sammenhæng, jfr. boks 3.

Boks 3. Detailhandel og konkurrence

Også hos Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen anfører kontorchef Søren Bo Rasmussen den manglende konkurrence på det danske fødevaremarked som en væsentlig årsag:

- Strukturer i den danske detailhandel gør, at konkurrencen ikke er så hård. Coop og Dansk Supermarked sidder på 75-80 pct. af alle supermarkeder, så det er ikke givet, at konkurrencen er så skarp i detailledet i Danmark, og den er heller ikke superskarp blandt bryggerierne, hvor der også er stor koncentration. I Tyskland er der større konkurrence i detailhandlen og større konkurrence om øl, og det får priserne ned, siger Søren Rasmussen. BT (2014)

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen anfører også, at produktiviteten i dagligvarehandlen er lavere end i flere andre lande. En lavere produktivitet i den danske dagligvarehandel kan i sidste ende føre til højere priser på danske dagligvarer (Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2012).

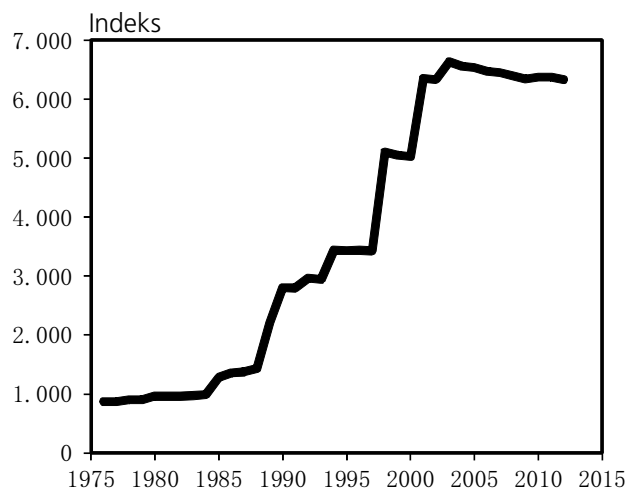
Koncentration i producentledet

Hvis der er tale om en meget koncentreret producentstruktur med få meget store

fødevarevirksomheder, vil disse virksomheder kunne misbruge deres dominerende stilling ved at holde et relativt højt salgsprisniveau.

Der har gennem de senere år været fokus på netop koncentrationen i den danske fødevareindustri, som har udviklet sig markant i retning af fusioner, opkøb og stigende markedsmagt. Som det ses af figur 7, er koncentrationen - her målt ved Herfindahl-Hirschmann Indekset (HHI-indekset) - steget markant

Figur 7. Gennemsnitlig koncentrationsudvikling (HHI-indeks) i den danske agro- og fødevareindustri, 1975-2012.

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af brancheoplysninger og årsregnskaber

HHI-indekset beregnes ved at tage summen af kvadraterne på de enkelte virksomheders markedsandel. Bl.a. USA's justitsministerium bruger dette indeks til at fastlægge omfanget af koncentrationen på et marked.

Gennemsnittet fås ved, at de enkelte sektors nøgletal sammenvejes ud fra deres respektive omsætning. Dermed får svineslagterier og mejerier en stor vægtning og tilsvarende betydning for gennemsnitsværdierne.

Boks 4. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens beregninger

I en analyse fra 2012 konkluderer Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen bl.a.:

Priserne på dagligvarer i Danmark er ca. 4-6 pct. højere end gennemsnittet af syv EU-lande (Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Italien, Nederlandene og Tyskland), når der korrigeres for moms og afgifter, tages skøns-mæssig højde for den høje danske velstand samt at flere varer sælges på kampagne. Det giver en indikation af, at konkurrencen og effektiviteten i den danske dagligvarehandel eller i de erhverv, som producerer dagligvarer, ikke er på niveau med sammenlignelige europæiske lande.

Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2012)

Som det ses af figuren, har de seneste årtier været karakteriseret ved en endog meget stærk koncentrationsudvikling. De største virksomheder får en stadig stigende del af den samlede omsætning i markedet. Gennem de seneste år er udviklingen dog stagneret, og koncentrationsudviklingen er nu næsten konstant.

Denne udvikling kan både gavne og skade konkurrencen, og dermed også påvirke prisniveauet. På den ene side kan strukturudviklingen og koncentrationen i fødevarerindustrien skabe store og effektive virksomheder, som via stordriftsfordele kan sikre en god konkurrenceevne og dermed også konkurrencedygtige priser. På den anden side kan få store virksomheder – eller én stor virksomhed – misbruge sin dominerende stilling på markedet og opnå monopollignende fordele. Dette vil presse priserne op.

Den danske fødevarerindustri er generelt både koncentreret, meget internatio-

nalt orienteret og også i et vist omfang udsat for importkonkurrence. Da fødevarerindustrien samtidig står over for en relativt stærk og koncentreret detailhandel, er risikoen for, at fødevarerindustrien kan misbruge sin markedsposition, begrænset.

Tilbudskultur

Der er kommet en mere udbredt kultur med tilbud og kampagner i den danske dagligvarehandel. En tredjedel af alle varer sælges på kampagne i Danmark, mens det gennemsnitligt er ca. 20 pct. af alle varer, der sælges på kampagne i Tyskland, Italien, Sverige, Frankrig og Belgien.

Der er dermed en mulig fejlkilde, hvis man sammenligner „normalpriser“ fra land til land, hvilket er tilfældet ved Eurostats prismåling.

En undersøgelse udarbejdet af Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2012) viser, at Eurostats prismåling for dagligvarer i Danmark skal korrigeres ned med ca. 1-3 procentpoint for at tage højde for, at flere varer i Danmark sælges på kampagne end i andre lande.

Den mere udbredte kultur med tilbud og kampagner kan dermed forklare en del af prisforskellen.

Tilbudskulturen kan også have en anden betydning, idet den er med til at fordyre markedsføringsomkostningerne for detailhandlen. Disse meromkostninger skal i sidste ende betales af forbrugerne i form af højere detailpriser.

Forbud mod hypermarkeder i Danmark

Den danske detailhandel er lovgivningsmæssigt reguleret, så man styrer butikker-nes geografiske beliggenhed, størrelse og åbningstider. Planloven regulerer således,

hvor butikker må ligge, og hvor store de må være. Formålet med loven er at fremme et varieret butiksudbud i mindre og mellemstore byer samt i de enkelte bydele i de større byer og at sikre, at butikkerne har en placering med god tilgængelighed for alle trafikarter.

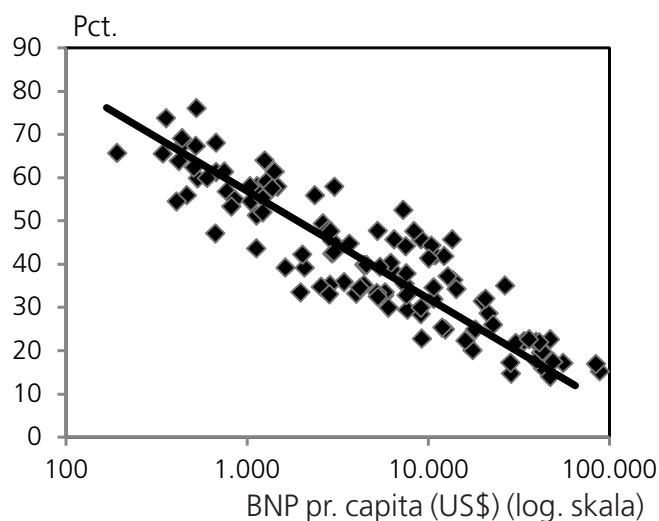
En analyse fra Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2012) vurderer, at en ændring af planloven, hvor der tillades flere hypermarkeder, vil kunne øge konkurrencen på markedet og bidrage til at reducere priserne.

Produktivitetskommissionen (2013) vurderer også, at den danske detailbranche er karakteriseret ved mange små butikker, og at planloven er en barriere for, at det ændrer sig. Kommissionen nåede også frem til, at den stramning af planloven, der fandt sted i 1997, koster danske forbrugere rundt regnet 2 mia. kr. om året i højere priser.

Fødevarer udgør en lille og faldende andel af forbruget

Lande med høj velfærd bruger en relativt lille del af deres forbrug på fødevarer, og der er en klar korrelation mellem indkomstniveau og fødevarernes relative andel af forbruget, jfr. figur 8.

Figur 8. Fødevarernes relative andel af de samlede forbrug som funktion af landenes økonomiske velstand

Kilder: Egen fremstilling på grundlag af World Bank (2014), Seale, J.L. and A. Regmi (2006) og FAO (2014)

Fødevarernes faldende andel af forbruget ved økonomisk udvikling betyder, at omkostningsbelastningen bliver mindre mærkbar. Dermed kan forbrugernes pres på forbrugerpriserne blive reduceret.

Fødevareefterspørgslen er relativt prisuelastisk

Flere empiriske undersøgelser viser, at fødevareefterspørgslen ikke er så prisfølsom i de rigeste lande, jfr. f.eks. Hansen, H. O. (2013). Det betyder, at der ikke er samme prispres i de højest udviklede lande. Det vil sige, at jo rigere landene bliver, desto mindre betydning får prisen for efterspørgslen. Andre parametre såsom kvalitet og convenience får en større rolle.

Denne tendens kan være med til at forklare, at fødevarepriserne er relativt høje i de rigeste lande.

Danmark er et randområde

Danmark er et "randområde" i Europa, som ikke tiltrækker store internationale detailkæder, som kunne presse detailpriserne ned. Det er kendetegnende, at de helt store internationale detailkæder som Carrefour, Walmart, Tesco, som ellers ekspanderer kraftigt uden for landets grænser, ikke er kommet til Danmark.

Danmarks beskedne befolkningsunderlag, den relativt lille befolkningskoncentration, afstanden fra de store europæiske centre samt begrænsede muligheder for at udnytte stordriftsfordele i Danmark kan være vigtige forklaringer på dette.

Konklusion

Det kan konkluderes, at fødevarepriserne i Danmark generelt er høje sammenlignet med niveauet i de andre vestlige lande og i EU. Prisforskelle kan opstå af flere økonomiske samt markeds- og produktmæssige årsager. Når vi korrigerer for velfærdsforskelle, ligger Danmark ca. 8-10 pct.point over et sammenligneligt gennemsnit. Denne forskel er dog ikke større, end at den mere eller mindre kan forklares ved forskelle i moms, afgifter, kvalitet, tilbudskultur og planlovgivning.

Kilder

BT (2014): Lavere afgifter er det rene bluff: Sodavand vil stadig koste det halve i Tyskland <http://www.bt.dk/danmark/lavere-afgifter-er-det-rene-bluff-sodavand-vil-stadig-koste-det-halve-i-tyskland>

Danmarks Statistik (2013): Prisniveau indeks for fødevarer EU27=100 efter varegruppe og land <http://www.statistikbanken.dk/PPP1>

Dobson, P. (1999): Buyer Power and its Impact on Competition in the Food Retail Distribution Sector of The European Union. Prepared for the European Commission DG-VI. Dobson Consulting

Dobson, P. (2003): Retailer Buyer Power in European Markets: Lessons from Grocery Supply (Business School Research Series. Paper 2002:1)

Eurostat (2014): Purchasing power parities (PPPs), price level indices and real expenditures for ESA95 aggregates http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/purchasing_power_parities/data/database

FAO (2014): FAOSTAT <http://faostat.fao.org>

Folketinget (2012): EU-oplysningen. Om, hvor mange EU-lande der har differentieret momssystem med lav moms på fødevarer http://www.eu-oplysningen.dk/dokumenter/ft/paragraf_20/alle/20021761/

Fødevarestyrelsen (2014): Pesticidrester i fødevarer 2012

Hansen, Henning Otte (2012): Pristransmission i fødevarekæden: Relationerne mellem forbrugerpriser og råvarepriser i landbruget. I: Tidsskrift for Landøkonomi. No 2/2012. 198. årgang. pp. 87-121.

Hansen, Henning Otte (2013): Food Economics - Industry and Markets. Routledge

Konkurrencestyrelsen (2008): Fødevarepriser. Oktober 2008

Konkurrencestyrelsen (2009): Fødevarepriser - Prisudviklingen på mælk, smør og brød Konkurrenceanalyse 02/2009

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2012): Tilbudskultur i dagligvarehandlen
Konkurrence- og Forbrugeranalyse 01
<http://www.kfst.dk/~media/KFST/Publikationer/Dansk/2012/Tilbud%20i%20den%20danske%20dagligvarehandel%2031052012-%20analyse.pdf>

OECD (2014): Producer and Consumer Support Estimates database
<http://www.oecd.org/agriculture/agricultural-policies/producerandconsumersupport-estimatesdatabase.htm>

Produktivitetskommissionen (2013): Planloven koster danskerne milliarder om året. I: Berlingske. 9. juni 2013. Ved Peter Birch Sørensen, Formand for Produktivitetskommissionen
<http://www.b.dk/kommentarer/planloven-koster-danskerne-milliarder-om-aaret>

Seale, J.L., Jr., and A. Regmi (2006): "Modelling International Consumption Patterns." *Review of Income and Wealth*, Vol. 52, p. 603-624

The Economist (2015): The Big Mac index
January 22nd 2015
<http://www.economist.com/content/big-mac-index>

World Bank (2014): World Development Indicators.